

SVENSKT NÄRINGSGLIV

Utbildningsdepartementet

Vår referens/dnr:

38/2019

38/2019

38/2019

38/2019

Er referens/dnr:

U2019/00243/S

2019-05-13

Remissvar

Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle

Svenskt Näringsliv har givits möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande. Skolväsendets studie- och yrkesvägledning är av stor betydelse för att både höja elevernas studieresultat och hjälpa dem att göra mer medvetna studie- och yrkesval. Det är viktigt att studie- och yrkesvägledningen ständigt utvecklas och förbättras.

Att höja kvaliteten i studie- och yrkesvägledningen är angeläget. Företagens utmaningar med att hitta rätt kompetens är en ständigt aktuell fråga. Ska kompetensförsörjningen fungera bättre måste också vägledningsarbetet i skolan göra det. Idag misslyckas vart fjärde rekryteringsförsök och över 70 procent av företagen anser att det är svårt eller mycket svårt att hitta rätt kompetens. Företagens kompetensförsörjningsproblem är stora. Oavsett om det är hög- eller lågkonjunktur är det avgörande för företagets konkurrenskraft att de kan hitta personer med rätt kompetens. Med medarbetare som har rätt kompetens kan företagen växa och utvecklas. Skapa nya produkter och tjänster som leder till fler jobb och ökat välbefinnande. Utan medarbetare med rätt kompetens blir det tvärt om.

Att öka statusen och attraktionskraften för gymnasieskolans yrkesprogram är särskilt angeläget. Det är den mest efterfrågade kompetensnivån i svenska företag samtidigt som vi ser att för få elever väljer yrkesutbildningar. Det har givetvis många anledningar, men förbättrad studie- och yrkesvägledning är en viktig pusselbit. Efter många år av minskat söktryck ser vi nu positiva tendenser. Men de senaste årens små ökningar sker från låga nivåer.

Eleverna bör också uppmuntras att göra mer otraditionella yrkes- och utbildningsval. Många program har en allt för skev könsuppdelning. Här behöver det också arbetas med föräldrarnas attityder. Endast tio procent av föräldrarna anser att deras barn bör gå ett

Svenskt Näringsliv Confederation of Swedish Enterprise

Postadress/Address: SE-114 82 Stockholm Besök/Visitors: Storgatan 19 Telefon/Phone: +46 (0)8 553 430 00
www.svensktnaringsliv.se Org. Nr: 802000-1858

yrkesprogram. Motsvarande siffra för högskoleförberedande programmen är 55 procent. 33 procent har ingen speciell åsikt i frågan.

Studie- och yrkesvägledningen har en viktig roll att spela när det gäller måluppfyllelsen i grundskolan, genomströmning och examensfrekvens i gymnasieskolan och övergången från ungdomsskolan till jobb och vidare studier. Det är viktigt att eleverna får rätt förutsättningar och rustas väl för framtiden.

Huvudmännen bör också samordna sina kontakter med näringslivet. Då det finns en stor mängd olika former att samverka mellan skola och företag, på olika nivåer i utbildningssystemet är det viktigt att skolors och kommuners kommunikation med företagen koordineras. Ett enskilt företag kan ta emot elever på prao, apl, studiebesök m.m. och för att göra det enkelt för företagen är det viktigt att kommunen har bra verktyg för att ha en smidig kommunikation. Gärna digitala plattformar.

För att studie- och yrkesvägledningen ska fungera väl måste det finnas rätt förutsättningar. Vill vi att vägledningen ska fungera bättre framöver är det viktigt att vi ständigt utvecklar och förbättrar alla delar. Studie- och yrkesvägledarutbildningen måste bli bättre på att fånga upp personer med olika typer av bakgrund och erfarenheter och det behöver finnas fler vägar in i yrket. Det är också viktigt att arbetsmarknadsinslagen i utbildningen stärks. Befintliga studie- och yrkesvägledare behöver ges förutsättningar att besöka gymnasieskolor, andra typer av utbildningsanordnare och företag i sin egen kompetensutveckling. Kontakten med branschorganisationer på olika nivåer behöver också vara god. Det är också viktigt att det finns goda relationer mellan studie- och yrkesvägledningen och näringslivskontor och andra funktioner som arbetar nära arbetsmarknaden. Utredningen målar upp en bild av en kraftigt höjd ambitionsnivå. Vi instämmer i behovet av höjd ambitionsnivå och ska detta infrias så behövs rätt förutsättningar.

Utredningen är angelägen och Svenskt Näringsliv ställer sig positiva till många av förslagen. Det finns ett stort behov av ökad mätbarhet och uppföljning när det gäller huvudmännens arbete med studie- och yrkesvägledning. Det är också centralt att huvudmannen har en övergripande strategi för studie- och yrkesvägledning.

Nedan följer Svenskt Näringslivs syn på specifika förslag i utredningen.

10.2 Benämningen studie- och yrkesvägledning ska ändras

Svenskt Näringsliv tillstyrker att skolväsendets studie- och yrkesvägledning ska förtydligas i skollagen. Vi tillstyrker också benämningen individuell och generell vägledning.

Däremot är vi tveksamma till namnbytet, eftersom dagens benämning är väletablerad och ger en tydligare bild av arbetsuppgifterna i yrket. Risken finns också att ett namnbyte leder till fel fokus och att för mycket tid och energi läggs på saker som inte är direkt kopplade till att utveckla och förbättra vägledningen till eleverna. Det viktiga är inte vad yrket heter – utan vad tjänsterna fylls med. Svenskt Näringsliv anser därför att benämningen studie- och yrkesvägledning ska finnas kvar.

10.3 Elevernas tillgång till karriärvägledning ska tydliggöras och stärkas

Svenskt Näringsliv tillstyrker att bestämmelserna i skollagen om tillgång till vägledning ska tydliggöras och förstärkas. Och att elever i alla skolformer, utom förskolan och förskoleklassen, ska ha tillgång till studie- och yrkesvägledning, såväl individuell som generell, så att deras behov inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.

Utöver utredningens förslag anser Svenskt Näringsliv också att individuell studie- och yrkesvägledning bör erbjudas till samtliga elever i slutet av gymnasieskolans årskurs 1 samt i början av årskurs 3. Det är viktigt att omfattningen av den individuella karriärvägledningen ska anpassas efter elevens behov och förutsättningar. Tillsammans med en mer flexibel gymnasieskola skulle det ge eleverna bättre möjligheter att välja rätt inriktningar och yrkesutgångar. Eleverna skulle också på ett bättre sätt kunna bli bättre förberedda för jobb eller vidare studier på högskola, universitet eller yrkeshögskola.

Med tanke på arbetsmarknadens behov är det viktigt att fokus inte enbart hamnar på en akademisk karriär, utan att studie- och yrkesvägledaren också lyfter möjligheterna med yrkesprogram och att söka till yrkeshögskolan. Även att studie- och yrkesvägledningen breddar elevens syn på sitt studie- och yrkesval.

10.4 Karriärvägledarens uppgifter ska tydliggöras

Svenskt Näringsliv är positiva till ambitionen att studie- och yrkesvägledarens uppgifter ska förtydligas. Däremot riskerar formuleringen i förslaget att ha en fastlåsende effekt. Att framtidsvalet ska "utföras" av karriärvägledningen kan med fördel ersättas med "planeras av" eller "kvalitetssäkras av" – med tanke på att reformerna breddar vägledarnas uppdrag och det kan förväntas råda brist på utbildade studie- och yrkesvägledare kan det vara bra att ha möjligheten att delegera vissa uppgifter till annan lämplig skolpersonal. Det centrala är att utnyttja vägledarens kompetens på rätt sätt. Det bör finnas flexibilitet kring exakt hur det ska se ut, och exakt hur verksamheten ska bedrivas. Det centrala är att vägledaren har tillräckliga resurser att genomföra sitt uppdrag.

10.5.1 Framtidsval ska införas i grundskolan och motsvarande skolformer

Svenskt Näringsliv tillstyrker att framtidsval ska införas som en del av utbildningen i grundskolan, grundsärskolan och specialsolan. Det är också positivt att framtidsval kan erbjudas till elever inom gymnasieskolans introduktionsprogram. Svenskt Näringsliv ser att finns för- och nackdelar med att framtidsvalet tas av tiden som i dag används till elevens val. Men vi landar i att fördelarna väger över och vi tillstyrker därför förslaget. Det måste säkerställas att det finns tillräckliga resurser för att genomföra reformen, eftersom den innebär en stor utökning av de nuvarande studie- och yrkesvägledarnas uppdrag.

Svenskt Näringsliv anser att framtidsval kan komma att spela en viktig roll för eleverna i grundskolan och tillstyrker ändå föreslagen lösning. Vi är också positiva till och tillstyrker att det av skolförordningen ska framgå att framtidsval ska innehålla områdena val och framtidsplanering, arbetsliv och samhälle samt utbildningsvägar och yrkesområden.

Däremot anser vi att förslaget om att framtidsval ska "genomföras av" en studie- och yrkesvägledare bör bytas ut mot att studie- och yrkesvägledaren "ansvarar för planeringen"

av framtidsval, alternativt att undervisningen i framtidsval genomförs "i samråd med" en studie- och yrkesvägledare.

10.5.2 Garanterad tid för framtidsval

Svenskt Näringsliv anser i likhet med utredningen att det är viktigt att det avsätts tid, och med det tillräckliga resurser, för att genomföra framtidsval. Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om att framtidsval ska tilldelas 80 garanterade timmar på högstadiet, att det tas av elevens val och att det ryms inom befintlig undervisningstid.

10.5.3 Uppgifter om elevens deltagande i framtidsval ska dokumenteras i betygsdokumenten

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om att elevernas deltagande i framtidsval ska finnas med i slutbetyg, terminsbetyg och avgångsintyg.

10.5.4 Stärkt karriärvägledningperspektiv i grundskolan och motsvarande skolformer

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget att studie- och yrkesvägledningperspektivet ska stärkas i grundskolans ämnen. Även att Skolverket ska få i uppdrag att se över kursplanerna i berörda skolformer och föreslå hur den generella karriärvägledningen kan utvecklas och stärkas, med särskilt fokus på låg- och mellanstadiet.

Översynen måste vara tydlig med att säkerställa att kursplanen följs. Det är av stor betydelse att studie- och yrkesvägledningperspektivet genomsyrar skolan från tidiga åldrar.

10.5.5 Stärkt karriärvägledningperspektiv i utbildningen på gymnasial nivå

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget att stärka studie- och yrkesvägledningperspektivet i gymnasieskolans och gymnasiesärskolans ämnesplaner. Det är angeläget att den generella studie- och yrkesvägledningen genomsyrar hela gymnasieskolan. Vi tillstyrker också att Skolverket ska få i uppdrag att se över och föreslå hur den generella studie- och yrkesvägledningen kan utvecklas och stärkas i de inledande kurserna i ämnesplanen för samhällskunskap i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan samt se till att de bygger vidare på de kunskaper eleverna har fått tidigare.

Som framhålls under punkt 10.2 anser Svenskt Näringsliv också att individuell vägledning bör erbjudas till samtliga elever i slutet av gymnasiets årskurs 1 samt i början av årskurs 3. Svenskt Näringsliv vill också lyfta vikten av att karriärvägledningen visar på möjligheterna till normbrytande vägval, beroende på förutsättningarna på lokal och individuell nivå.

10.7 Uppdrag till Skolverket om översyn av läroplanerna

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslagen om att Skolverket ska få i uppdrag att se över läroplanernas skrivningar om studie- och yrkesvägledning. Vi vill särskilt lyfta vikten av en god uppföljning och föreslår att regeringen ger ett särskilt uppdrag till Skolverket att följa implementeringen av reformerna.

10.8 Huvudmannen ska ha en plan för karriärvägledning

Svenskt Näringsliv anser att förslaget är bra och tillstyrker att huvudmannen ska se till att det upprättas en plan för studie- och yrkesvägledning. Det är bra att planen ska innehålla en redogörelse för hur elevernas behov av studie- och yrkesvägledning ska tillgodoses och hur arbetet med studie- och yrkesvägledningen ska samordnas. Också att det av planen även ska framgå hur samverkan med det omgivande samhället ska ske. Vi förutsätter också att planen innehåller mätbara och jämförbara nyckeltal så att det går att undersöka vilka metoder som ger en god effekt.

I huvudmannens plan bör det ingå mätbara mål som skolorna och huvudmannen kan utvärderas mot. Det skulle kunna handla om måluppfyllelse i grundskolan, avhopp och programbyten i gymnasieskolan, andel elever på introduktionsprogram, genomströmning och examensfrekvens i gymnasieskolan, övergång från gymnasieskola till relevanta jobb och vidare utbildning med mera. Det är viktigt att Skolinspektionen ges i uppdrag att granska hur väl huvudmännen når målen.

Vi vill i sammanhanget också lyfta vikten av att huvudmannen samordnar sina kontakter med arbetslivet och gör det enkelt för arbetsgivare att bidra till ökad kvalitet och relevans i utbildningssystemet.

10.11 Kompetensutvecklande insatser samt stärkt karriärvägledningsperspektiv i högskolornas examensbeskrivningar för lärarutbildningarna

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget att ge Skolverket i uppdrag att ta fram kompetensutvecklingsinsatser för verksamma lärare och rektorer med syftet att stärka den generella studie- och yrkesvägledningen i skolväsendet.

Det är viktigt att all personal i skolan har tillräcklig kompetens för att vara delaktiga i skolans generella studie- och yrkesvägledning. Det är också viktigt att aktörer utanför skolväsendet involveras i framtagandet av kompetensutvecklingsinsatserna.

10.12 Fler möjligheter att utbilda sig till karriärvägledare och en översyn av grundutbildningen

Svenskt Näringsliv upplever inte att den befintliga utbildningen fyller behoven i tillräckligt hög grad. Utbildningen borde fokusera mer på att ge vägledaren verktyg för att kunna tillägna sig uppdaterad kunskap om arbetsmarknadens funktion och behov. Vi tillstyrker förslaget om ett samordnat uppdrag att se över innehållet i utbildningen på grundnivå. Och vi anser att det bör göras innan det tillförs medel för att utöka antalet platser på studie- och yrkesvägledarprogrammet.

Svenskt Näringsliv tillstyrker också förslaget som rör att fler lärosäten med relevanta förutsättningar ska kunna erbjuda den kortare utbildningen till studie- och yrkesvägledare med tillägget att det bör också omfatta att säkerställa att det finns fler vägar in i vägledaryrket.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget om ett tillfälligt utbildningsbidrag och föreslår istället incitament för att vägledarna ska kunna kombinera utbildningen med en vägledartjänst.

10.13 Uppdrag till Skolverket om digitala vägledningsverktyg

Svenskt Näringsliv tillstyrker att Skolverket ska få i uppdrag att se över befintliga digitala verktyg för studie- och yrkesvägledning och att de ska föreslå hur systemen kan utvecklas och anpassas efter elevernas behov.

Det finns stor potential i digitala verktyg för studie- och yrkesvägledning som idag inte i tillräckligt hög grad tas till vara. Svenskt Näringsliv ser av den anledningen att det finns stora fördelar i en utökad användning av digitala vägledningsverktyg och vi vill särskilt betona att det är viktigt att fler aktörer, utöver Skolverket, involveras i att ta fram sådana digitala verktyg och interaktiva digitala tjänster.

FÖRENINGEN SVENSKT NÄRINGSLIV

Johan Olsson
Utbildningspolitisk expert

Karin Rebas
Skolpolitisk expert